

TÁMOGATÓK:
KARCAG VÁROSI ÖNKORMÁNYZAT
DEBRECENI EGYETEM
DE BTK TÖRTÉNELMI INTÉZET
DE HALLGATÓI ÖNKORMÁNYZAT

MEGHÍVÓ

a DEBRECENI EGYETEM TÖRTÉNELMI INTÉZETE
és a
KARCAGI GYÖRFFY ISTVÁN NAGYKUN MÚZEUM
konferenciájára

MAGYAR TÖRTÉNELEM ÉS HAGYOMÁNYOK NEMZETI GYŰJTEMÉNYEINKBEN

2022. NOVEMBER 18. (PÉNTEK)
HELYE: DEBRECENI EGYETEM
FŐÉPÜLET, II. EMELET,
KARÁCSONY SÁNDOR TEREM

A KARCAGI GYÖRFFY ISTVÁN NAGYKUN MÚZEUM ÉS A
DEBRECENI EGYETEM TÖRTÉNELMI INTÉZETE KONFERENCIÁT RENDEZ

MAGYAR TÖRTÉNELEM ÉS HAGYOMÁNYOK NEMZETI GYŰJTEMÉNYEINKBEN CÍMMEL.

A KONFERENCIA MEGNYITÓJÁRA, ELŐADÁSAIRA TISZTELETTEL MEGHÍVJA ÖNT
A SZERVEZŐBIZOTTSÁG:

PROF. DR. BARTHA ELEK, DR. BARTA RÓBERT, CSONT ISTVÁN,
DR. FORISEK PÉTER, DR. NAGY MOLNÁR MIKLÓS, DR. PINTÉR ZOLTÁN

PROGRAM

2022. NOVEMBER 18. 10.15-10.30 MEGNYITÓ

(DE FŐÉPÜLET, EGYETEM TÉR 1. II. EMELET, KARÁCSONY SÁNDOR TEREM)

BARTHA ELEK (DE OKTATÁSI REKTORHELYETTES, EGYETEMI TANÁR)

SZEPESI TIBOR (KARCAG VÁROS POLGÁRMESTERE)

BARTA RÓBERT (DE TÖRTÉNELMI INTÉZET, IGAZGATÓ, EGYETEMI DOCENS)

I. SEKCIÓ (DE FŐÉPÜLET, EGYETEM TÉR 1. II. EMELET, KARÁCSONY SÁNDOR TEREM)

ELNÖK: KEREPESZKI RÓBERT (DE TÖRTÉNELMI INTÉZET, EGYETEMI DOCENS)

10.30-10.50 PÜSKI LEVENTE (DE TÖRTÉNELMI INTÉZET, EGYETEMI TANÁR): MAGÁNVAGYON
NEMZETI CÉLOKRA: A VIGYÁZÓ-CSALÁD ÉS A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

10.50-11.10 PINTÉR ZOLTÁN ÁRPÁD (KARCAGI NAGYKUN REFORMÁTUS GIMNÁZIUM, TANÁR):
EGY SAJTÓBOTRÁNY TÖRTÉNETE A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI NEMZETKÖZI LAPOK TÜKRÉ-
BEN: KÉRDÉSEK ÉS REFLEXIÓK HORTHY KORMÁNYZÓ 1923-AS KARCAGI BESZÉDE KAPCSÁN

11.10-11.30 CSERVENYÁK LÁSZLÓ (SZATMÁRI MÚZEUM, IGAZGATÓ): MÁTÉSZALKA, HOLLYWOOD
BÖLCSŐJE

11.30-11.50 ORBÁN-SCHWARZKOPF BALÁZS (ÁBTL, TÖRTÉNÉSZ-LEVÉLTÁROS): ALVILÁGI KAP-
CSOLATOK A KÁDÁR-KORSZAKBAN

11.50-12.10 KÓNYA PÉTER (EPERJESI EGYETEM, REKTOR, EGYETEMI TANÁR): AZ EPERJESI ZSIDÓ
MÚZEUM (1928-1938), AZ ELSŐ SZLOVÁKIAI ZSIDÓ MÚZEUM

II. SEKCIÓ (DE FŐÉPÜLET, EGYETEM TÉR 1. III. EMELET, 314. TEREM)

ELNÖK: FORISEK PÉTER (DE TÖRTÉNELMI INTÉZET, EGYETEMI DOCENS)

13.00-13.20 KÓNYA ANNAMÁRIA (EPERJESI EGYETEM MAGYAR INTÉZET, EGYETEMI DOCENS):
FEJÉRVÁRY GÁBOR EPERJESI GYŰJTEMÉNYE A 19. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN

13.20-13.40 KÉSZ BARNABÁS (II. RFKMF, FŐISKOLAI DOCENS):

A HONFOGLALÓ MAGYAROK EMLÉKEI KÁRPÁTALJÁN

13.40-14.00 BRAUN LÁSZLÓ (II. RFKMF, FŐISKOLAI ADJUNKTUS):

A HEGYVIDÉKI GAZDASÁGI AKCIÓ ÉS EGÁN EDE EMLÉKHELYEI KÁRPÁTALJÁN

14.00-14.20 PALLAI LÁSZLÓ (DE TÖRTÉNELMI INTÉZET, EGYETEMI ADJUNKTUS):

A TRIANONI BÉKESZERZŐDÉS A MAGYAR MÚZEUMI KINCSEK KÉRDÉSE

14.20-14.40 BOLYA ANNA MÁRIA (MAGYAR TÁNCMŰVÉSZETI EGYETEM, EGYETEMI DOCENS):

1938-AS MAGYAR CSUPA JÁTÉK ELSŐ ÖSSZMŰVÉSZETI PRODUKCIÓ FENNMARADT VIZUÁLIS ÉS
ZENEI ANYAGAINAK GYŰJTEMÉNYE

III. SZEKCIÓ (DE FŐÉPÜLET, EGYETEM TÉR 1. III. EMELET, 314. TEREM)

ELNÖK: KÉSZ BARNABÁS (II. RFKMF, FŐISKOLAI DOCENS)

15.10-15.30 CSONT ISTVÁN (DE TNDI PHD HALLGATÓ): MÚZEUMINFORMATIKÁVAL A COVID ELLEN

15.30-15.50 UZONYI ANITA (DE TNDI PHD HALLGATÓ): A MAGYAR FÖLDRAJZI MÚZEUM SZEREPE AZ ÚJPÉTERY-HAGYATÉK FELKUTATÁSÁBAN

15.50-16.10 FAZAKAS-TIMARU CARINA (DE TNDI, PHD HALLGATÓ): CSÁNGÓ NÉPRAJZI GYŰJTEMÉNYEK MOLDVÁBAN

16.10-16.30 ÉLIÁS JÁNOS (DE HALLGATÓ): „KEDVES BÁTYÁM URAM...” – BENEDEK LÁSZLÓ KARCAGI ISKOLAMESTER ÉS BENEDEK MIHÁLY TISZÁNTÚLI EGYHÁZKERÜLETI FŐJEGYZŐ LEVELEZÉSE (1804–1805)

IV. SZEKCIÓ (DE FŐÉPÜLET, EGYETEM TÉR 1. IV. EMELET, 406. TEREM)

ELNÖK: PÜSKI LEVENTE (DE TÖRTÉNELMI INTÉZET, EGYETEMI TANÁR)

13.00-13.20 KIS SZABOLCS (DE HALLGATÓ): A GYILKOS CSOMORIKÁ NÉPI ISMERETE A 18-19. SZÁZADBAN

13.20-13.40 GLIGA EVELIN (DE TNDI, PHD HALLGATÓ): FESTETICS MÁRIA GRÓFNŐ NAPLÓJÁNAK ÉRTELMEZÉSE FORRÁSKIADVÁNY ALAPJÁN

13.40-14.00 ADAMCZYK KATALIN (DE TNDI, PHD HALLGATÓ): SZAKRÁLIS KISEMLÉKEK-SZABADTÉRI KERESZTEK A BEREKVIDÉKEN

14.00-14.20 TÖMÖRI SZILVIA (SZABADTÉRI NÉPRAJZI MÚZEUM, MUZEOLÓGUS): TRIANON ÖRÖKSÉGE A TÁRGYKULTÚRÁBAN

14.20-14.40 FORISEK PÉTER (DE TÖRTÉNELMI INTÉZET, EGYETEMI DOCENS): EGY ÓKORI FELIRAT A KUNSTHISTORISCHES MUSEUM EPHEOS GYŰJTEMÉNYÉBEN, AVAGY KI VOLT AZ ELSŐ KERESZTÉNY KIRÁLY?

V. SZEKCIÓ (DE FŐÉPÜLET, EGYETEM TÉR 1. IV. EMELET, 406. TEREM)

ELNÖK: PINTÉR ZOLTÁN ÁRPÁD (KARCAGI NAGYKUN REFORMÁTUS GIMNÁZIUM, TANÁR)

15.10-15.30 KENYERES ANNAMÁRIA (DE OKTATÓ): MILYEN HATÁSSAL VOLTAK MAGYARORSZÁG TÖRTÉNELMÉRE A JÁRVÁNYOK?

15.30-15.50 MARINKA MELINDA (DE-MTA NÉPRAJZI KUTATÓCSOPORT, TUDOMÁNYOS FŐMUNKATÁRS) – MIKULICS ÁDÁM (DE TNDI, PHD HALLGATÓ): FORRÁSOK ÉS NÉZŐPONTOK EGY RÉTKÖZI TELEPÜLÉS TÁNCFOLKLORISZTIKAI KUTATÁSÁBAN

15.50-16.10 ANDRÉKÓ TAMÁS (DE HALLGATÓ): PÉLDÁK TISZA KÁLMÁN KONFLIKTUSAIRA AZ OSZTRÁK ÁLLAMI LEVÉLTÁRBÓL: A TISZA-KÁLNOKY (1884) ÉS A TISZA-ASBÓTH (1893) AFFÉR ELEMZÉSE

16.10-16.30 UJVÁRI LÁSZLÓ (DE TNDI, PHD HALLGATÓ): 1956 ŐSZÉNEK ESEMÉNYEI TISZAFÜREDEN, ÉS AZOK HATÁSA A KOSSUTH LAJOS GIMNÁZIUM ÉLETÉRE A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK ÉS AZ UTÓLAGOS ELBESZÉLÉSEK TÜKRÉBEN

TÁMOGATÓK:

KARCAG VÁROSI ÖNKORMÁNYZAT

DEBRECENI EGYETEM

DEBRECENI EGYETEM BTK TÖRTÉNELMI INTÉZET

DEHÖK

GYÖRFFY ISTVÁN NAGYKUN MÚZEUM

NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI
ÉS INNOVÁCIÓS HIVATAL

Új Nemzeti
Kiválóság Program

DETEP

Debreceni Egyetem
Tehetséggondozó Program

Példák Tisza Kálmán konfliktusaira az Osztrák Állami Levéltárból: a Tisza-Kálnoky (1884) és a Tisza-Asbóth affér elemzése (1893)

Andrékó Tamás Dániel

V. évfolyam, osztatlan tanárképzés

Témavezető: Dr. Schrek Katalin egyetemi adjunktus

Magyar történelem és hagyományok nemzeti gyűjteményeinkben c.
konferencia

Debrecen, 2022. november 18.

1) PROBLÉMAFELVETÉS

- A kiegyezés hatása a magyar (kül)politikai gondolkodásra
- Modern nyilvánosság és a rendi politizálás összekapcsolódása
- A külpolitika kérdése: delegációk

Milyen botrányok kapcsolódtak
Tisza Kálmánhoz és a
közös külügyminisztériumhoz?

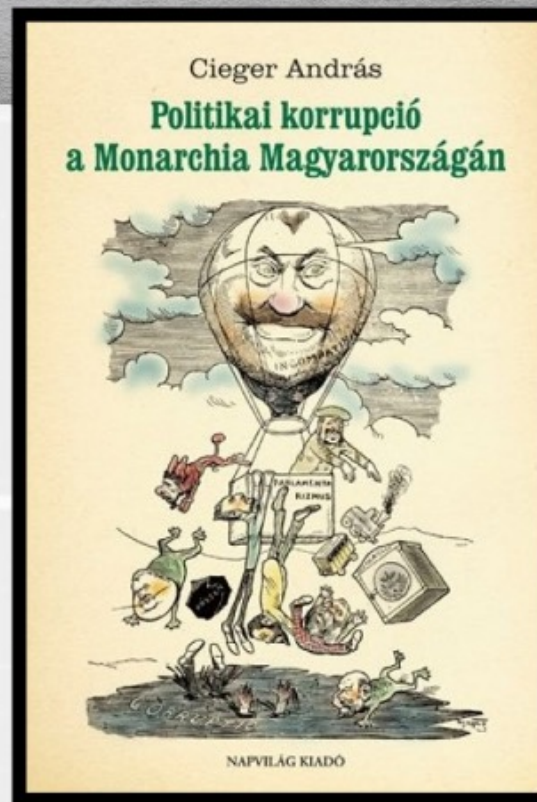
2) A KUTATÁS MÓDSZERTANA

- Politikai botrányok – nyilvános és „belső” botrányok
- Cieger András
- Gerő András
- Ebbighausen, Rolf-Neckel, Sighard

Elemzési szempontok:

- 1) Előzmény(ek)
- 2) Az időzítés (a motivációk)
- 3) Konfliktuskezelési stratégiák
- 4) Személyek
- 5) A következmények

3) A KUTATÁS FORRÁSAI

*Incident fall des Ungarischen Adressat-
festschreibung - gegen Kálnoky gestrichelt,
und demnachst 1.8. 97 Kálnoky's
aus diesem Anlass.*

Oktober 1884

Den

Zwischenfall Asbóth-Tisza

betreffend.

Levéltári források:

- Tisza-Kálnoky affér (1884): HHStA PA I 467-XXc-11.
- Tisza-Asbóth affér (1893): HHStA PA XL 213-3.

Nyomtatott források:

- Képviselőházi Napló, 1884/1887. Az 1884. évi szeptember 27-ére meghirdetett országgyűlés nyomtatványai. I. kötet. Bp. 1884.
- Képviselőházi Napló, 1892/1897. Az 1892. évi február hó 18-ára hirdetett országgyűlés nyomtatványai. X. kötet. Bp. 1893.

4) A SZEREPLŐK

Tisza Kálmán (1830–1902)

- Cél: politikai befolyás és a dualizmus fenntartása
→ kerüli a konfliktust Béccsel
- Korrupció és választási manipulációk → Kozári
Monika árnyalja (gazdaságfejlődés!)

Kálnoky Gusztáv (1832–1898)

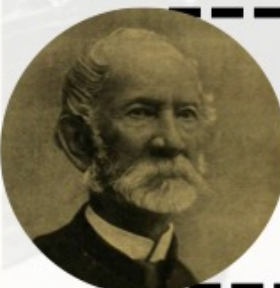
- Elveti a demokratikus eszméket
- A külügy a kabinet titkos politikája!

Szőgyény-Marich László (1841–1916)

- magyarországi országgyűlési tapasztalat
- 1882-től magyar osztályfőnök
- 1892–1914: berlini osztrák-magyar követ

Csak a Tisza–Kálnoky afférban:

Irányi Dániel (1822–1892)

- Függetlenségi és 48-as Párt elnöke
- Cél: befolyásolni a külpolitikát
- Kiváló retorika

Asbóth János (1845–1911)

- 1867-től minisztériumi hivatalok és újságíró
- 1881-ben a Ballhausplatzra került (sajtóügyek!)
- 1887-től: Szabadelvű Párt (képviselőház) →
egyházpolitikai viták miatt kilépett a pártból

Csak a Tisza–Asbóth afférban:

5) A TISZA-KÁLNOKY AFFÉR (1884) I.

1) Előzmény:

- Irányi Dániel interpellációja (október 10.) → orosz szövetség?
- A három császár találkozója Skiernievicében (1884. szept. 15-17.) → orosz-ellenes narratíva Magyarországon

2) Időzítés (motivációk):

- Nem tudatos → a politikai társadalom kontrollgyakorlásának kísérlete

A három császár Skiernievicében
СПБ

5) A TISZA-KÁLNOKY AFFÉR (1884) II.

3) Konfliktuskezelési stratégiák:

- Tisza javaslatot kért Kálnokytól (október 11.) → gyors beavatkozás
- Kálnoky a „színfalak” mögött beavatkozott → Tisza beszédének lehetséges tartalmi elemei (október 12.)
- Kálnoky nem hajlandó a „magyarokkal” vitázni → október 13-án beadta a lemondását!
- Ferenc József beavatkozása → személyes képviselő
- Kálnoky Szógyényit küldte Budapestre (október 14–15.) → „beszédtervezet”
- Szógyényi véleménye Tisza október 15-i beszédéről → sikeres!

„A magyar miniszterek látszólagos tudálékoskodásaikkal semmissé tesznek engem. Mivel ilyen körülmények között lehetetlen számomra, hogy betöltssem azt a magas tisztséget, amelyre felséged kegye és bizalma meghívott, és mivel ebben a helyzetben a külpolitika irányításának súlyos felelősségét jó lelkiismerettel nem tudom tovább viselni, kénytelen vagyok Felséged elé tenni azt a legszerényebb kérésemet, hogy mentsen fel a császári és udvari, valamint a külügyminiszteri stb. tisztségeim alól.”

(Részlet gróf Kálnoky Gusztáv lemondónyilatkozatából. Bécs, 1884. október 13. In. HHStA PA I. 467-XXc-11. fol. 150–153.)

„A mostani kellemetlenség – jótékony és maradandó benyomást tett a pesti urakra”

(Részlet Szógyény-Marich László gróf Kálnoky Gusztávnak írott leveléből. Budapest, 1884. október 16. In. HHStA PA I. 467-XXc-11. fol. 169–172.)

5) A TISZA-KÁLNOKY AFFÉR (1884) III.

A delegáció terme Budapesten
OSZK DKA

4) Személyek:

- Kizárólag a politikai elit tagjai
- Nincs tudatosság → a személyek „belesodródnak” a konfliktusba

5) Következmények:

- Kálnoky megvédte programját a delegáció előtt (1884. november)
- Kálnoky 1895-ig csak „szemlélőként” figyelmet a magyar országgyűlés eseményeit
- Kálnoky és a magyarok viszonya feszült maradt → DE! a magyarok sosem fejezték ki bizalmatlanságukat

6) A TISZA-ASBÓTH AFFÉR (1893) I.

1) Előzmény:

- 1893. március 9.: Asbóth János interpellációja → 1884. évi választások befolyásolása
- Kontextus: 1883–1884 fordulóján törvényjavaslat a vegyes (polgári) házasságról → a klérus szembefordult Tiszával
- Kálnoky-n keresztül „jegyzéket” küldtek a Vatikánba → „fenyegetés”
- XIII. Leó pápa körlevele Magyarországon

2) Időzítés (motiváció):

- Válságperiódus (egyházpolitikai viták, 1893–1895)
- Tudatos beavatkozás → az ügy megszemélyesítése!

„Egészen más volt a római pápának válasza, mikor ezen t. háznak nagy vezéralakja: Tisza Kálmán, mélyen t. képviselőtársunk folyamodott a római pápához, hogy az ő kormányát támogassa!”

(Részlet Asbóth János 1893. március 9-i képviselőházi beszédéből. In. Képviselőházi Napló 1892–1897. Bp. 1893. 68. o.)

„A bíboros államtitkárt a kérdés komoly megfontolására ösztönözte, különös tekintettel azokra a következményekre, amelyeket egy konfliktus ilyen körülmények között a magyar klérus politikai és anyagi helyzetének befolyásolására annál inkább vonhat maga után.”

(Részlet gróf Ludwig Paar-nak, osztrák-magyar vatikáni követnek írt „magánlevélből”. Bécs, 1884. március 24. [Aláírás nélkül]. In. HHStA PA XL. 212–3. fol. 4–9.)

6) A TISZA-ASBÓTH AFFÉR (1893) III.

4) Személyek

- Már megjelentek „másodvonalbeli” politikusok → Pázmándy, (Asbóth)
- Asbóth → tudatos
- Tisza → belesodródik
- Kálnoky → háttérből, csupán saját magát tisztázta

5) Következmények

- Tisza „látszólagos,” győzelme
- Tiszát az ellenzéki politikusok és a sajtó megbélyegezte
- Asbóthot újra megválasztották (párton kívüli képviselő)

6) KONKLÚZIÓ

Azonosságok:

- Gyors reakció
- Az ügyek eltávolítása a vezető politikusok személyétől.

Különbségek:

- 1880-as évek → egymástól elszigetelt ügyek, amelyek alapvetően nem a pártpolitikához kötődtek
- 1890-es évek → évente egy-egy nagyobb botrány (pártpolitika!)
- Időzítés kérdése
- Kálnoky és Tisza eltérő szerepe 1884-ben és 1893-ban
- Politikai elit és „másodvonalbeli” politikusok

7) VÁLOGATOTT BIBLIOGRÁFIA

Balla Antal (szerk.): *A Magyar Országgyűlés története 1867–1927*. Budapest, Országház Kiadó, 2019.

Cieger András: *A Magyar Országgyűlés a dualizmus korában. I. kötet. A képviselőház (1865–1918)*. Országház Könyvkiadó, Budapest, 2021.

Cieger András: *Politikai korrupció a Monarchia Magyarországon. 1867–1918*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2011.

Gerő András: *Skandalum–Magyar közéleti botrányok 1843–1991*. Bp. 1993.

Kozári Monika: *Tisza Kálmán és kormányzati rendszere*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2003. 303–342.; Uő: *Tisza Kálmán*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2019.

Lőrincz R. Anita: *A klasszikus eszmény regénye: Asbóth János: Álmodója*. Budapest, Princeps, 2016.

Rauscher, Walter: *Zwischen Berlin und St. Petersburg*. Wien–Weimar–Köln. Böhlau Verlag, 1993.

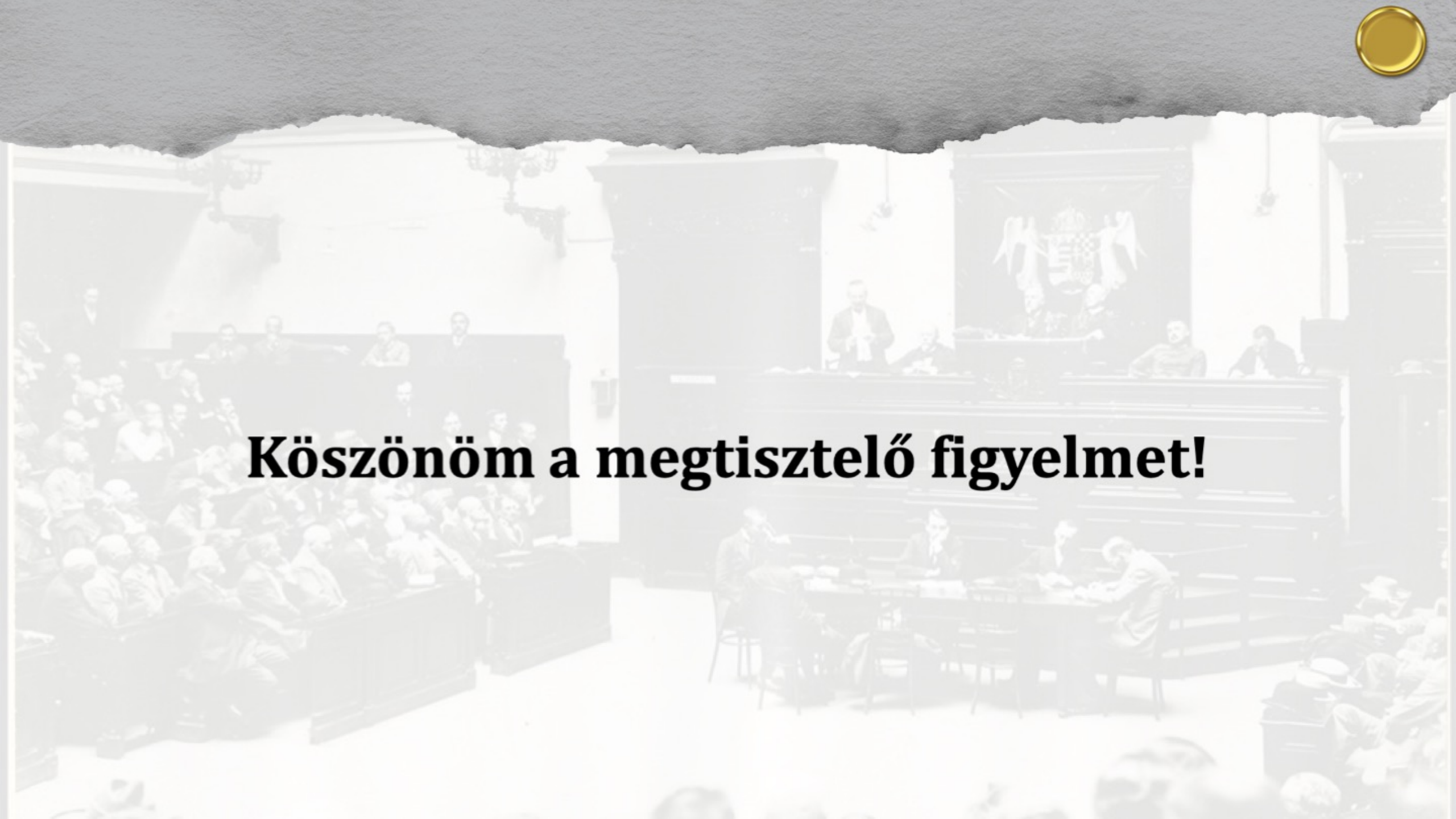
Somogyi Éva: *Kormányzati rendszer a dualista Habsburg Monarchiában*. História, Budapest, 1996.

Somogyi Éva: *Magyarok a bécsi hivatalnokvilágban: a közös külügyminisztérium magyar tisztviselői, 1867-1914*. MTA–BTK TTI, Budapest, 2017.

Szalai Miklós: *A nemzeti liberalizmustól a keresztény újkonzervativizmusig: Asbóth János gondolkodói pályájához*. In.: Századok (2017/4. sz.) 843–878.

Szendrei László: *A liberalizmus és a konzervativizmus vonzáskörében. Asbóth János politikai-eszmei konstrukciójának változásai*. In.: Valóság (2000/5. sz.) 81–89. o.

Tefner Zoltán: *A szövetségi rendszerek megerősítése és bomlása. A Kálnoky-korszak külpolitikájának néhány elméleti kérdéséhez (1881–1895)* In. Grotius Tanulmányok, 2013. [Online: <http://www.grotius.hu/publ/szerzo.asp?id=GGMNRF>; Letöltve: 2022. november 12. 17.29 h].

Köszönöm a megtisztelő figyelmet!